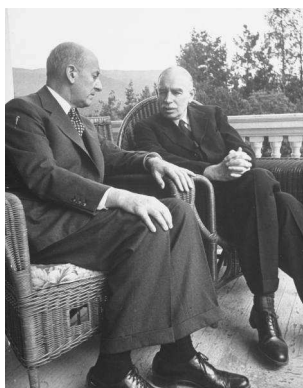

GUIA DE CLASSE – Segle XX

9. LA SEGONA GUERRA MUNDIAL: IMPACTE, RECONSTRUCCIÓ I NOU ORDRE MUNDIAL.

10. EXPANSIÓ I CRISI DE L'ECONOMIA MUNDIAL A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XX: CREIXEMENT ECONÒMIC I SUBDESENVOLUPAMENT. EL MÓN ACTUAL.

* després de la Segona Guerra Mundial sortida diferent a després de la Primera Guerra Mundial:

cooperació internacional, tant a l'Europa occidental com oriental
diferent actitud d'Estats Units
diferent actitud amb Alemanya

* Bretton Woods, 1944, conferència internacional. Es crea el BM i FMI, que funcionen des de 1946. Es tracta de passar de les ajudes (en aliment, roba i habitatges d'emergència) a rehabilitació (reconstituir l'existència de productes bàsics) i reconstrucció.

-reconstrucció → Banc Internacional de Reconstrucció i Desenvolupament (BIRD o Banc Mundial); més tard s'especialitzarà en préstecs a llarg termini per a països subdesenvolupats.

-rehabilitació → *United Nations Relief and Rehabilitation Administrations* (UNRRA)

- per a dèficits en les operacions corrents i tipus de canvis → FMI

-elaborar codi per al comerç → davant la inoperància de l'Organització Internacional de Comerç, ho farà el GATT creat el 1947 i signat el 1948.

- Es reinstaura el patró or a Bretton Woods, però només el \$ serà convertible a l'or. Dura fins 1971.

* La Conferència de Dumbarton Oaks (Washington D.C.) el setembre i octubre de 1944 i la Conferència de Ialta el febrer de 1945 marquen el projecte de creació de l'ONU. En aquesta darrera, a més, es prengueren decisions com la divisió d'Alemanya en quatre parts.

* ONU, creada el 24 de octubre de 1945, amb 46 estats. Amb la descolonització s'aniran incorporant nous estats que ampliarien molt els membres d'aquesta institució i de les vinculades (UNICEF, FAO, UNESCO, etc.).

Artículo 1 (de la Carta de l'ONU)

Los propósitos de las Naciones Unidas son:

1. Mantener la paz y la seguridad internacionales, y con tal fin: tomar medidas colectivas eficaces para prevenir y eliminar amenazas a la paz, y para suprimir actos de agresión u otros quebrantamientos de la paz; y lograr por medios pacíficos, y de conformidad con los principios de la justicia y del derecho internacional, el ajuste o arreglo de controversias o situaciones internacionales susceptibles de conducir a quebrantamientos de la paz;
2. Fomentar entre las naciones relaciones de amistad basadas en el respeto al principio de la igualdad de derechos y al de la libre determinación de los pueblos, y tomar otras medidas adecuadas para fortalecer la paz universal;
3. Realizar la cooperación internacional en la solución de problemas internacionales de carácter económico, social, cultural o humanitario, y en el desarrollo y estímulo del respeto a los derechos humanos y a las libertades fundamentales de todos, sin hacer distinción por motivos de raza, sexo, idioma o religión; y
4. Servir de centro que armonice los esfuerzos de las naciones por alcanzar estos propósitos comunes.

<http://www.un.org/es/sections/history/history-united-nations/>

* 1947, George C. Marshall, ministre d'exterior dels EEUU → *European Recovery Program* (Pla Marshall); funció política; 25.000 m\$ durant la dècada posterior destinats a renovació d'infraestructures, indústries clau; eliminar l'escanyament econòmic; facilitar la inversió privada.

* 1948, *General Agreement on Tariffs and Trade* (GATT), creat a la conferència de L'Havana (1947). Anys 1950s → retall d'aranzels i limitacions a les importacions; el liberalisme interessa als EEUU perquè és una economia forta i necessita vendre. Fins el 1995 en què es crea l'Organització Mundial del Comerç, que incorpora els plantejaments del GATT però amb una estructura institucional pròpia.

* *Organization for European Economic Cooperation* (OCEE): 16 països d'Europa occidental, 1948, per distribuir els fons del Pla Marshall; no hi hagué veritable coordinació, però paper important en integració.

* 1949: OTAN; 1955: Pacte de Varsòvia.

* CEEA [Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer], 1952, creada per França, RFA, Itàlia i Benelux (aquesta darrera ja era una unió duanera). Unió duanera parcial més polítiques econòmiques i socials → model per al futur Mercat Comú. Robert Schuman serà l'impulsor principal d'aquesta perspectiva.

* 1955, Conferència de Bandung, organitzada per Nehru de l'Índia i Sukarno d'Indonèsia, per tal d'evitar el neocolonialisme i no alinear-se amb cap dels dos blocs. Hi participen països no alineats d'Àfrica i d'Àsia. Dóna un gran impuls a la descolonització.

* 1957, a Roma, els països de la CEEA creen la Comunitat Econòmica Europea [Mercat Comú] i la Comunitat Europea d'Energia Atòmica (Euratom); integració econòmica global, no sectorial.

* EFTA, 1960, *European Free Trade Association*, formada per GB, Noruega, Suècia, Dinamarca, Àustria, Suïssa i Portugal.

* Països de l'est refusen el Pla Marshall, pressionats per la URSS.

URSS, Bulgària, Polònia, Hongria, Romania i Txecoslovàquia, i més tard Albània i RDA, creen el *Council for Mutual Economic Assistance* (COMECON), 1949, al començament força polític.

INDEPENDÈNCIA DELS ESTATS AFRICANS I ASIÀTICS			
1910	República Sud-africana.	1962	Algèria, Burundi, Ruanda, Uganda.
1911	Mongòlia.	1963	Kenya.
1922	Egipte.	1964	Malawi, Zàmbia.
1932	Aràbia Saudita, Iraq.	1965	Maldives, Singapur, Gàmbia.
1934	Iemen.	1966	Botswana, Lesotho.
1945	Vietnam.	1967	Iemen del Sud.
1946	Filipines, Jordània, Líban, Síria.	1968	Guinea Equatorial, Maurici, Swazilàndia (Ngwane).
1947	Índia, Pakistan.	1971	Bahrain, Bangla Desh, Unió dels Emirats Àrabs, Qatar.
1948	Birmània, Corea del Nord, Corea del Sud, Israel, Cèilan (Sri Lanka).	1973	Guinea Bissau.
1949	Bhutan, Indonèsia, República de Xina (Taiwan).	1975	Angola, Cap Verd, Comores, Moçambic, Sao Tomé i Príncepe.
1951	Nepal, Oman, Líbia.	1976	Seychelles.
1954	Cambodja, Laos.	1977	Djibouti.
1956	Marroc, Sudan, Tunísia	1980	Zimbabwe.
1957	Malàisia, Ghana.	1984	Brunei.
1958	Guinea.	1990	Namíbia.
1960	Alt Volta (Burkina Faso), Camerun, Dahomey (Benín), República Centreafricana, República del Congo (Zaire), Costa d'Ivori, Gabon, Madagascar, Mali, Mauritània, Níger, Nigèria, Senegal, Somàlia, Togo, Txad.	1992	Kazakhstan, Kirguizistan, Turkmenistan, Tadjikistan, Uzbekistan.
1961	Kuwait, Sierra Leone, Tanzània.	1993	Eritrea.

Conferència de Ialta

Conferència de Sant Francisco
(creació de l'ONU)

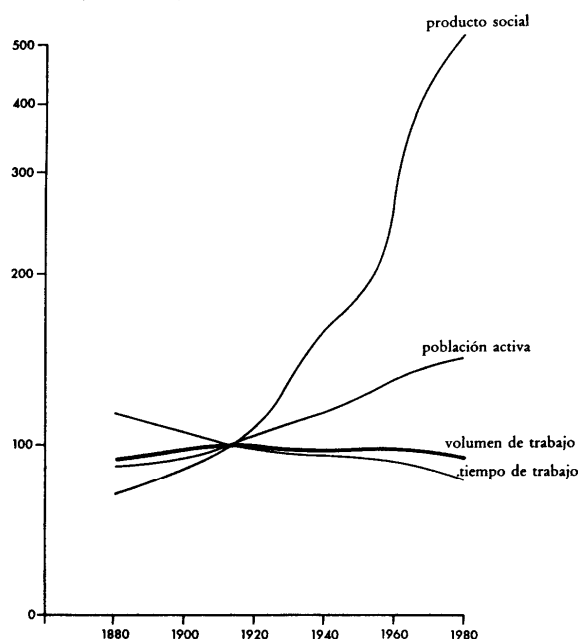

Conferència de Bandung

SEGLE XX. TENDÈNCIES.

1. La figura III.7 presenta quatre variables pel que fa a Europa occidental: el producte

FIGURA III.7. Evolució del volum de treball en Europa occidental, 1880-1980 (1913 = 100).

Fuente: vid. fuentes de las figuras II.1 y III.1-3; OCDE, *New Patterns for Working Time*, París 1973; A. A. Evans, *Hours of Work in Industrialised Countries*, ILO, Ginebra 1975; Liga de las Naciones, *Yearbook of Labour Statistics 1935-1938* y ss., Ginebra 1939 y ss.; ILO, *Yearbook of Labour Statistics 1965* y ss., Ginebra 1966 y ss.

AMBROSIUS, G., i HUBBARD, W. H., *Historia social y económica de Europa en el siglo XX*, Alianza Universidad, Madrid, 1992. Les figures II.4, II.6 i III.12 provenen també d'aquest llibre.

una reducció petita. Malgrat el creixement de la població que treballa, la reducció del temps de treball implica que el volum de treball també baixi encara que menys que el temps de treball.

d) el producte social es dispara, multiplicant per cinc el seu valor entre 1913 i 1980. Aquest creixement té relació amb aquella realitat que hem conegut com a Segona Revolució Tecnològica i que arriba fins els nostres dies. La productivitat de l'activitat econòmica és molt gran i és també enorme la productivitat del treball. Aquesta l'obtindríem dividint el producte social per la població activa. El gran desenvolupament tecnològic al segle XX a Europa occidental permet que una població activa que creix poc i que proporciona un volum de treball en descens, generi un producte social tan elevat. Aquest fet tindrà gran importància per entendre el nivell de vida que s'assoleix a Europa occidental durant el segle XX.

2. A la figura III.12 s'observen els sectors que més importància tenen a Europa occidental durant el segle XX:

a) química, productes metàl·lics, metalls bàsics, tèxtil i alimentació per aquest ordre.

b) com es pot veure, en aquesta Segona Revolució Tecnològica el tèxtil ja no és el sector que dinamitza l'economia, malgrat que conserva

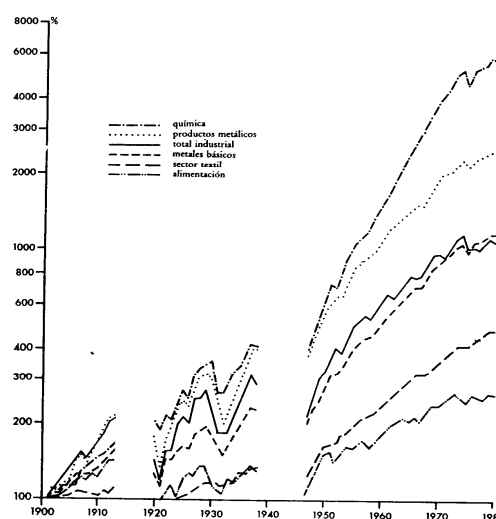
social que és una manera més "humanitzada" de referir-se al Producte Interior Brut, és a dir a la riquesa que una societat —en aquest cas la d'Europa occidental— genera durant un any. La població activa és aquella que desenvolupa les diverses activitats (inclou la població aturada). El volum de treball és el total del treball que genera aquesta població activa. El temps de treball fa referència a la durada de la jornada laboral anual. Per això, el volum de treball equival a multiplicar la població activa pel temps de treball.

Prenent com a referència l'any 1913 —el qual serà equivalent a 100 per a totes les variables— s'observa a) que el temps de treball es redueix moderadament durant el segle XX i aquesta reducció es produeix en les darreres etapes del gràfic.

b) que la població activa creix, però ho fa de manera lenta.

c) que el volum de treball experimenta

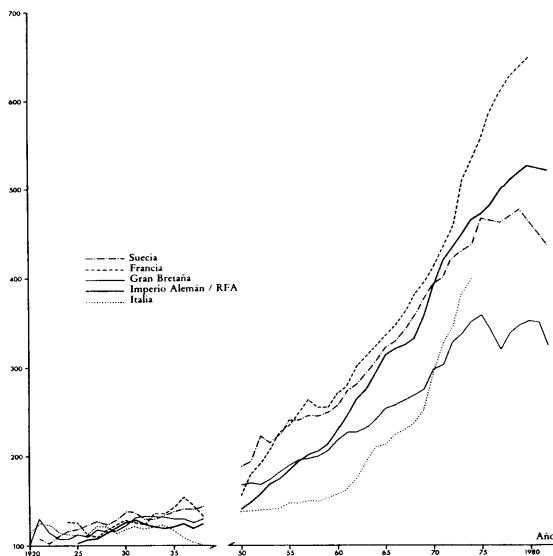
FIGURA III.12. Estructura de la producció industrial de Europa occidental, 1901-1980 (1901 = 100, baremo logarítmic).

Fuente: Naciones Unidas, *Statistical Yearbook 1960* y ss., Nueva York 1962 y ss.; OECE, *Statistical Bulletins, Industrial Statistics 1900-1959*, París 1960, p. 8.

un paper en l'economia europea i concretament en algunes economies, com la catalana, per exemple.

FIGURA II.6. Evolución de los salarios reales en distintos países; 1920-1982 (1913 = 100).

Fuentes: E. H. Phelps Brown, «Levels and Movements of Industrial Productivity and Real Wages Internationally Compared, 1860-1970», en *The Economic Journal* 83 (1973), pp. 68 y ss.; Sergio Ricossa, «Italy», en Carlo M. Cipolla (ed.), *The Fontana Economic History of Europe*, tomo 6, Glasgow 1976, pp. 274, 316; ILO, *Yearbook of Labour Statistics* 1976, pp. 776 y ss.; 1983, pp. 670 y ss.

3. La figura II.6 presenta l'evolució dels salaris reals a diversos països d'Europa occidental. El gran creixement d'aquests salaris guarda relació amb el que comentàvem sobre el gran augment de la productivitat a Europa occidental durant el XX. Aquest nivell salarial elevat és una peça d'allò que es coneix com a estat del benestar (escola i sanitat pública i gratuïta, sistema de pensions, etc.), i que en les darreres dècades una ona de neoliberalisme comença a qüestionar-lo o, en algun país, a desmantellar-lo.

4. Cal distingir entre creixement i desenvolupament. Creixement fa referència a un augment de l'activitat econòmica que es tradueix en un augment del PIB. Es diu, per exemple, que l'economia –el PIB– creix un 2 per cent anual.

Desenvolupament significa que el creixement es reparteix amb un determinat grau d'equitat, la qual cosa es tradueix en millores en les condicions de vida de la població (alimentació, educació, sanitat, etc.). L'ONU publica –vegeu l'espai virtual– els índex de desenvolupament humà, que representen per cada estat la mitjana dels tres índexs següents: el de l'esperança de vida, el de l'educació i el del PIB per càpita.

En el quadre 2 es donen dades sobre països desenvolupats i països subdesenvolupats:

- les rendes per càpita són molt diferents en cada cas, amb diferències abismals. Amb el temps les distàncies entre el Primer i el Tercer Món s'han ampliat dràsticament.
- els països subdesenvolupats són, generalment, antigues colònies que continuen depenent ara, amb la independència –aconseguida en molts casos després de la Segona Guerra Mundial –, del món desenvolupat. Una part important de l'import de les seves exportacions l'han de dedicar a pagar els interessos i a amortitzar el deute que tenen amb el món desenvolupat. Tot i així, generalment no poden fer front ni als interessos del deute.
- els productes que produeixen són primaris –encara que a partir dels anys 1970 començà una creixent presència de productes secundaris o manufactures, fins arribar a la situació actual– i són venuts a preus baixos al món desenvolupat. Aquest ven les seves manufactures o els seus serveis a preus elevats, en el marc d'allò que ja coneixem com a intercanvi comercial desigual, que és a l'arrel dels problemes econòmics del Tercer Món.

Aquesta realitat entra en contradicció amb visions com la de W.W. Rostow, qui negava la realitat del subdesenvolupament i afirmava que cada país estava on estava segons el “motor” que tenia. Els països subdesenvolupats no serien més que “països en vies de desenvolupament”. Per tal de desenvolupar-se s'havien de seguir cinc etapes, inspirades en el model britànic. D'aquest plantejament se'n diu “teoria de la imitació”.

CUADRO 2

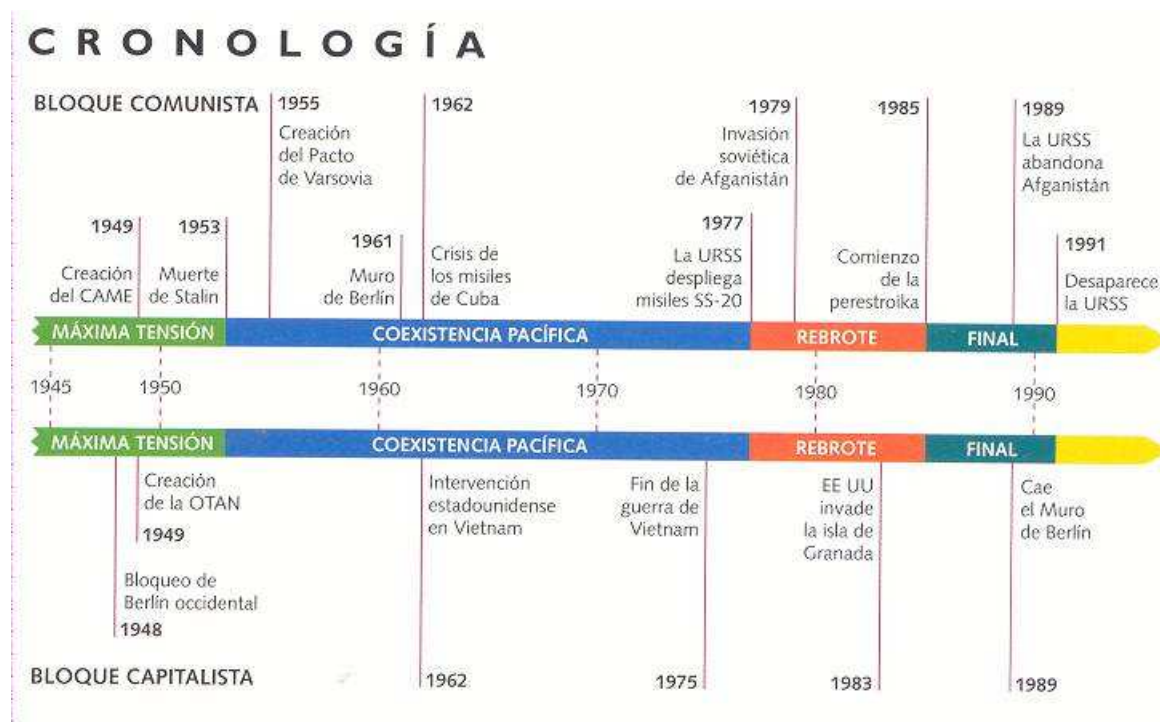
Evolución secular del PNB real de las grandes regiones y del mundo (en dólares y precios de los Estados Unidos en 1960)

PNB total (miles de millones)			PNB por habitante (unidades)		
	Países desarrollados	Tercer Mundo		Países desarrollados	Tercer Mundo
1750 . . .	35	120	156	180	202
1800 . . .	48	149	196	198	200
1830 . . .	68	159	227	237	191
1860 . . .	115	165	281	318	193
1880 . . .	176	169	345	395	180
1900 . . .	290	188	477	528	179
1913 . . .	419	220	640	646	196
1928 . . .	546	256	802	752	197
1938 . . .	656	298	953	828	205
1950 . . .	882	335	1.222	1.046	203
1960 . . .	1.406	521	1.927	1.465	253
1970 . . .	2.376	804	3.181	2.220	310
1976 * . .	2.979	1.065	4.056	2.645	355
					984

BAIROCH, P., Las grandes tendencias de las disparidades económicas nacionales después de la revolución industrial, a Historia Económica, Nuevos enfoques y nuevos problemas, Barcelona, Crítica, 1981.

NOTAS: El bajo grado de redondeamiento de las cifras de ninguna manera implica un margen de error correspondiente.

* Cifras provisionales, especialmente para el Tercer Mundo.

QUADRE 21.1
Comparació del creixement PIB p/c (\$ de 1990)

	1950	1973	1991	2001
EUA	9.561	16.689	22.785	27.948
Europa avançada	5.018	12.156	17.049	20.024
Europa sud endarrerida	2.063	7.460	11.187	14.133
URSS	2.741	6.059	6.409	4.626
Europa Est	2.111	4.988	4.844	6.027
Amèrica Llatina	2.700	4.872	5.584	6.327

Taxa de creixement anual acumulatiu

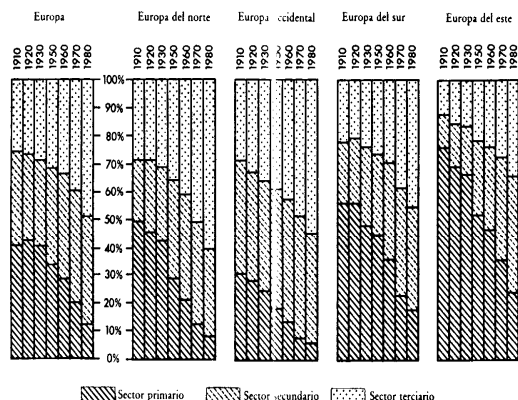
	1973/1950	1991/1973	2001/1991	2001/1973	2001/1950
EUA	2,45	1,74	2,06	1,86	2,13
Europa avançada	3,92	1,90	1,62	1,80	2,75
Europa sud endarrerida	5,75	2,28	2,37	2,31	3,85
URSS	3,51	0,31	-3,21	-0,96	1,03
Europa Est	3,81	-0,16	2,21	0,68	2,08
Amèrica Llatina	2,60	0,76	1,26	0,94	1,68

Font: Maddison (2003)

- Malgrat els diversos nivells de PIB per càpita, on destaquen en tots els anys EUA i l'Europa desenvolupada, les taxes de creixement ens indiquen un creixement del 3,85 % anual en l'Europa del sud endarrerida, entre 2001 i 1950, la qual cosa reflecteix, per exemple, el desenvolupament econòmic de països com Espanya. El creixement més fort es dona entre 1950 i 1973, d'un 5,75%.

- EUA i l'Europa avançada tenen taxes de creixement força importants, si considerem que parteixen de rendes per càpita més elevades el 1950. Amèrica Llatina i l'Europa de l'Est tenen creixements més baixos i el cas extrem és la URSS, especialment des de la fi del sistema comunista.

FIGURA II.4. Distribución por sector de la población trabajadora según regiones, 1910-1980 (en %).

Fuentes: T. Deldycke et al., *The Working Population and its Structure*, Bruselas 1968, pp. 27 y ss.; ILO, *World Labour Report*, tomo I, Ginebra 1984, p. 89; ILO, *Yearbook of Labour Statistics* 1938, p. 5; 1970, p. 126; The World Bank, *World Tables*, tercera ed., tomo II: *Social Data*, Washington D.C. 1983, pp. 35, 76, 100, 112 y ss.; Jürgen Hartmann, *Politik und Gesellschaft in Osteuropa*, Frankfurt 1983, p. 216.

CUADRO 4.11. Características del sistema de fases diferentes

Postura política del gobierno ante la relación entre el desempleo y la estabilidad de los precios	Naturaleza del sistema internacional de pagos	Comportamiento del mercado de trabajo	Grado de libertad para el comercio internacional	Grado de libertad para los movimientos de factores internacionales
+				
I. 1870-1913: «Fase liberal»				
No había preocupación por el desempleo	Oro (patrón estéril con tipos de cambio rígidos)	Sindicatos débiles; los salarios tenían cierta flexibilidad hacia abajo	Muy libre. Sin restricciones cuantitativas ni restricciones en el cambio. Los aranceles eran la única barrera	Libertad más o menos total
+				
II. 1913-1950: Fase de «perjudicar al vecino»				
La preocupación por la estabilidad de los precios y el cambio conduce a la aceptación consciente de desempleo en gran escala	Restauración del patrón oro con paridades nostálgicas, disputas en torno a la deuda pública, caída del sistema de 1931 seguida de ajuste variable	Los gobiernos imponen la flexibilidad salarial hacia abajo	Restricciones cuantitativas y del cambio generalizadas. Subida importante de los aranceles	Controles severos tanto del capital como del trabajo
III. 1950-1973: «Edad de oro»				
Se da prioridad al pleno empleo	Tipos de cambios fijos (pero no rígidos) con grandes facilidades internacionales de crédito	Sindicatos fuertes, no hay flexibilidad salarial hacia abajo	Avance muy fuerte hacia un comercio más libre y uniones aduaneras	Liberalización gradual y considerable de los movimientos tanto de trabajo como de capital
IV. De 1973 en adelante: «Fase de objetivos cautos»				
Se da prioridad a la estabilidad de los precios	Derrumbamiento del sistema seguido de tipos flotantes y creciente zona de estabilidad en el SME	Sindicatos debilitados	Se mantiene el comercio libre	Aumentada la libertad para los movimientos de capital, restringido el movimiento del trabajo

Aquesta etapa coincideix amb el període en què el decil més alt controla menys percentatge de l'ingrés nacional als USA, Regne Unit, Alemanya i França segons Piketty. Vegeu gràfic 9.7 més endavant.

segons MADDISON, A., *Historia del desarrollo capitalista. Sus fuerzas dinámicas*, Ariel, Barcelona, 1991.

EL MÓN ACTUAL.

Malgrat la complexitat del món actual i dels factors que el condicionen, és possible destacar alguns problemes molt significatius, que identifiquem tot seguit.

- Els intercanvis comercials desiguals i la distribució desigual de la riquesa generen subdesenvolupament i fam. Aquesta és patida per uns vuit-cents milions de persones, especialment a Àfrica i Àsia, i en menor grau a Sud-Amèrica. La guerra complica les coses. Aquest seria, per exemple, el cas de la guerra de Síria que ha generat una gran mortalitat entre la població civil i una emigració cap a la Unió Europea sense precedents.

- En relació amb el canvi climàtic, confirmat amb elevats graus de certesa per les comissions de l'ONU, el protocol de Kyoto (1997, en vigor des de 2005) establia una reducció per als països industrialitzats entre 2008 i 2012 d'un 5,2 % del nivell d'emissió de 1990 de sis substàncies nocives. Estats Units el va signar però no ha estat ratificat. L'Acord de París (2015) té com a objectiu una reducció dels esmentats gasos a partir de 2020, intentant aconseguir que la temperatura mitjana de la Terra no sigui superior en 2° C o millor 1,5 ° C respecte a l'etapa preindustrial. Estats Units va signar l'acord, però el president Trump es va retirar del conveni, al qual s'hi ha tornat a sumar el president Biden. Caldrà veure, a més, en què es concreta realment la COP26 de Glasgow (2021).

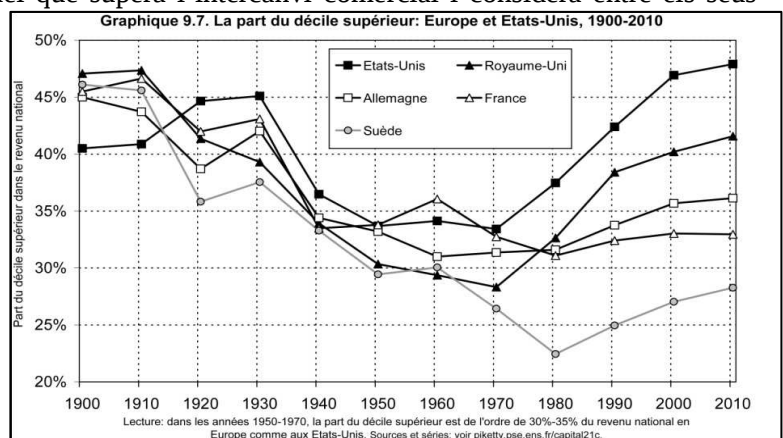
- Malgrat que la crisi iniciada a partir dels anys 2007-2008 tingué una base en l'especulació financera mancada d'ètica, passats quasi deu anys no s'ha assolit cap compromís internacional davant els moviments especulatius de capitals. S'ha parlat de gravar aquestes transaccions amb un impost que pogués destinar-se a l'ajuda als països del Tercer Món. Però no s'ha concretat en res.

- El Transatlantic Trade and Investment Partnership o Acord Transatlàntic per al Comerç i la Inversió (TTIP) ha tingut hores baixes des de l'arribada de Donald Trump a la presidència dels Estats Units. Aquest tractat podria significar una reducció de les garanties de la producció en la Unió Europea per facilitar l'arribada de productes dels Estats Units. Ara sembla que està en "standby", fins i tot amb el canvi de president.

- Estats Units va modificar - novembre de 2018- la NAFTA (Àrea de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord - USA, Canadà i Mèxic), creant el T-Mec entre els mateixos països però on la siderúrgia d'Estats Units hi té uns avantatges clars. Substitueix el Tractat de Lliure Comerç d'Amèrica del Nord (TLCAN, vigent des de 1994). Aquests dies (novembre de 2021) el president Biden està realitzant contactes amb les autoritats de Xina i dels veïns Mèxic i Canadà, en un canvi de la política exterior dels Estats Units. A més s'incorpora novament en les institucions dedicades a frenar el canvi climàtic i accentua la seva relació amb l'OTAN i Europa. És aviat per saber la profunditat d'aquests canvis.

- El Mercosur (1991) i el Trans-Pacific Strategic Economic Partnership (2005) són dos tractats comercials. El primer és un model que supera l'intercanvi comercial i considera entre els seus objectius la millora de les condicions de vida de la població. El segon té interferències per les mesures proteccionistes tant d'Estats Units com Xina. En el moment actual de guerra comercial entre Xina i Estats Units s'interfereix fortament el comerç mundial i encara no està clar que es trobi un pacte per acabar-la.

- La Unió Europea ha entrat en una etapa d'afebliment com a projecte polític. Amb el Brexit

Font: Thomas Piketty, *Le capital au 21e siècle*,

Paris: Editions du Seuil, 2013

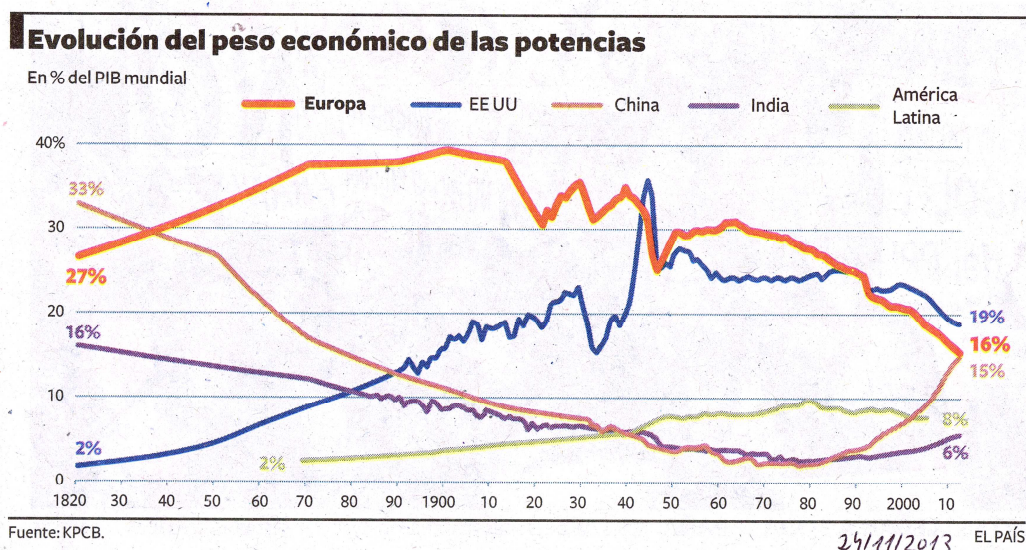
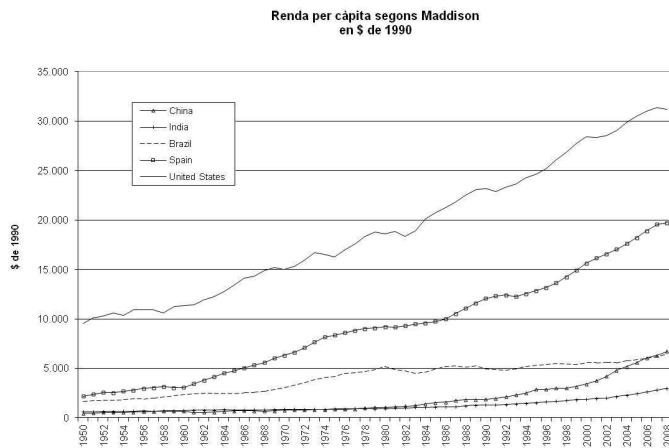
<http://piketty.pse.ens.fr/fr/capital21c>

es perd un estat molt important. Però allò més revelador és la manca d'iniciativa en temes relatius a valors que han estat pregonats com a identitat europea. La reduïda o nul·la sensibilitat davant l'arribada d'immigrants desdibuixen un perfil que es considerava essencial. En altres aspectes la Unió Europea contribueix clarament, com serien accions contra el canvi climàtic. Moviment de persones, mercaderies, capitals i cultura garantits dins la Unió Europea, però manca un projecte visible i que sigui assolit per la població.

- Com es pot observar en el gràfic 9.7 adjunt, amb la crisi iniciada a partir de 2007-2008 Estats Units torna a una concentració de la riquesa superior a la del primer terç del segle XX. El deu per cent més ric controla més del 45 % de l'ingrés nacional. Excepció feta de Suècia, França, Alemanya i Gran Bretanya tenen percentatges en ascens que superen clarament la situació dels anys seixanta i fins la crisi de 1973, que Angus Maddison va definir com l'edat d'or.

A Espanya la crisi ha significat també empobriment d'àmplies capes de les classes treballadors i populars, i els salaris reals baixos en el marc de la recuperació no canvien massa aquesta situació.

- Els dos gràfics finals ens mostren el pes de les principals zones econòmiques dins el PIB mundial i la renda per càpita d'alguns països seleccionats. La Xina, malgrat acabar tenint una presència clau en el PIB mundial semblant a Europa i una mica menor als Estats Units, té un nivell de renda per càpita propi d'un país subdesenvolupat. Cal recordar que la renda per càpita indica una mitjana i, per tant, "amaga" les diferències.

Vegeu el rànquing d'empreses 2008-2013 i compareu-ho amb el rànquing de 1912/13 de la Pràctica 3.